

Η ιστορία του Αγίου Ιωάννη Ορφανίου Καβάλας (Μετόχι της αγιορειτικής Ιεράς Μονής Διονυσίου)

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Με την ιστορία της περιοχής κατά την Τουρκοκρατία συνδέεται και το μετόχι στο Ορφάνι της Μονής Διονυσίου του Αγίου Όρους. Μας είναι άγνωστο πότε ακριβώς εμφανίζεται το πρώτον το μετόχι αυτό στην περιοχή, αφού, ως γνωστόν, τα αγιορειτικά έγγραφα παρέχουν σχετικές πληροφορίες μετά τον 13ο αιώνα. Γνωρίζουμε, όμως, από ένα «Χρονικό έτους 1638» ότι το μετόχι του Ορφανίου και το νεώριο της Μονής έκτισαν οι εκ Σερρών αδελφοί Μανουήλ και Θωμάς, (αρχιμ. Γαβριήλ, Η εν Αγίω Όρει Ιερά Μονή του Αγίου Διονυσίου, Αθήνα 1959, σ. 15 και Σ. Ν. Καδάς, Τα σημειώματα των χειρογράφων της Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους, εκδ. Ι.Μ. Διονυσίου, Άγιον Όρος 1996, σ. 214, 256 και ο ίδιος Κώδιξ Ιεράς Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους, εκδ. Ι.Μ. Διονυσίου, Άγιον Όρος 1994, σ. 121).

Ανοίγουμε εδώ μία παρένθεση για να σημειώσουμε ότι ήδη από τον 11ο αιώνα, το αργότερο, υπάρχουν στην περιοχή μοναστικά κτήματα.

Επιστρέφουμε στην διήγησή μας σχετικά με το μετόχι. Το 1987 ο καθηγητής Γ. Κ. Παπάζογλου βρήκε σε δωμάτιο του καμπαναριού του ναού Αγίου Ελευθερίου στο Πράβι (Ελευθερούπολη) του Παγγαίου, μαζί με άλλα έγγραφα από το προσωπικό αρχείο του Σωφρονίου Ελευθερουπόλεως, ένα τετράδιο με τίτλο «Έγγραφα μεταφρασμένα εκ των τουρκικών εγγράφων του μετοχίου Ορφάνη της εν Αγίω

Όρει του Άθω ιεράς μονής του Αγίου Διονυσίου», εισί 13 τον αριθμόν και λίγο αργότερα το εξέδωσε σχολιασμένο. Τα έγγραφα καλύπτουν την περίοδο 1535-1733 και κατά την άποψη του εκδότη των εγγράφων το μετόχι Ορφανίου ανήκε στην Μονή Διονυσίου τουλάχιστον από το 1535, η ακόμη νωρίτερα προσθέτουμε εμείς, και υπό αυτήν την μορφή διατηρήθηκε ως την απελευθέρωση της Μακεδονίας και την εγκατάσταση προσφύγων εκεί, όπως δείχνουν και δικαστικές αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων, κατείχε δε 4500-5000 στρέμματα γης.

Σημειώσαμε ότι το μετόχι ανήκε νωρίτερα από το 1535 στην Μ. Διονυσίου, διότι σε τούρκικο έγγραφο από 31 Οκτωβρίου-9 Νοεμβρίου 1495 ο απεσταλμένος της Μονής στην Βασιλεύουσα Άνθιμος εξασφάλισε ένα φερμάνι με το οποίο ο σουλτάνος διατάσσει τον κάδη της Ζίχνας να μεριμνήσει ώστε να παύσουν οι αυθαιρεσίες των ανθρώπων του βεζίρη Iskender πασά σε βάρος του μετοχίου. Ο Iskender πασά φαίνεται να είναι μάλιστα κάποιος εξισλαμισμένος Τραπεζούντιος που έφθασε στην Βασιλεύουσα (και ίσως στο Παγγαίο) μετά την άλωση της Τραπεζούντας το 1463. ο Βενετός ιστορικός Marino Sanuto, I Diarii di Marino Sanuto, εκδ. F. Stefani, G. Berchet, N. Barozzi, τ. 3, Βενετία 1880, Col. 1061, γράφει ότι ο Schander passa (Iskender) τραπεζουντιακής καταγωγής, ήταν το 1500 65 ετών. Μήπως ήταν υιός του μοιραίου ανρός της Τραπεζούντος Γεωργίου Αμοιρούτζη;

Άλλες πληροφορίες φέρουν το μετόχι να ανήκε στην Μονή από το 1530, ενώ άλλες τουλάχιστον από το 1495, οπότε με Φερμάνι του Βαγιαζίτ Β΄ (1481 - 1512) που δόθηκε στον ηγούμενο Άνθιμο αναφέρεται ως μετόχι του Ορφανίου, το οποίο ήταν «χασίκι» του Iskender passa. Η παράδοση θέλει να είναι δωρεά στην Μονή από τον τελευταίο αυτοκράτορα της Τραπεζούντος Δαβίδ. Θυμίζουμε, και αυτό έχει σημασία, ότι ο Μωάμεθ είχε προσφέρει στον Δαβίδ μεγάλη έκταση στην περιοχή του Στρυμόνος και Παγγαίου. Δεν αποκλείεται, κατά ταύτα, ο Iskender να είναι κάποιος Τραπεζούντιος αρχών. Κατά τα άλλα, το 1641 το μετόχι, ή μέρος του, πωλήθηκε ή δόθηκε «αμανάτι», στον Χατζή Μουσταφάγα, αλλά επανήλθε στην Μονή που το 1821 φαίνεται να το κατέχει ολόκληρο, αφού τα έγγραφα που εκδίδει και σχολιάζει ο κ. Παπάζογλου μιλούν μόνον για ιδιοκτήτη και υπεύθυνο το μετόχι. Το 1821 ανηπάγη το ένα τρίτο από τους Τούρκους, το 1878 (κατά την γνωστή επανάσταση στην Μακεδονία) ανηπάγη εκ νέου από Τούρκους μπέηδες που έσφαξαν τους μοναχούς και εκποίησαν σημαντικό μέρος των κτημάτων του. Το 1912 - 1913 με την απελευθέρωση της Μακεδονίας, η Μονή περιήλθε και πάλιν στους Διονυσιάτες μοναχούς που την κράτησαν ως το 1930 - με την μικρή διακοπή της βουλγαρικής κατοχής. Μετά το 1923 - 1924 και την ανταλλαγή των πληθυσμών η Ελληνική Κυβέρνηση προσπάθησε να υπαγάγει το μετόχι στα ανταλλάξιμα και άρχισαν δικαστικοί αγώνες με την μονή, ώσπου το 1938 το μετόχι εκτιμήθηκε με το ποσό των 6.280.000 δραχμών που ισοδυναμούσε με 6.000

στρέμματα. Έτσι τελείωσε μία πορεία τεσσεράμισι περίπου αιώνων παρουσίας του μετοχίου στο Ορφάνι. Ο Διονυσιάτης μοναχός και ιστορικός της Μ. Διονυσίου Γαβριήλ γράφει ότι το μετόχι καταλήφθηκε από τους Τούρκους περί το 1807, όταν οργισμένοι από την παρουσία του Νικοτσάρα στην περιοχή, επέδραμαν κατά του μετοχίου, συνέλαβαν και κρέμασαν τον μοναχό Δανιήλ στο μεγάλο πλατάμι του Ορφανίου και την περιουσία του μετοχίου δώρισαν προς παρηγοριά στις οικογένειες δύο μπέηδων της Μουσθένης που σκοτώθηκαν στις μάχες με τον Νικοτσάρα. Είναι ενδιαφέροντα πάντως τα όσα αναφέρονται από τον κ. Γ. Παπάζογλου για την τύχη του μετοχίου κατά την περίοδο 1913 - 1919, μετά την απελευθέρωση δηλ., με τις διαμαρτιρίες των μοναχών που υπερασπίζονταν τα δικαιώματα της Μονής επ' αυτού (Παπάζογλου, ο.π., σ. 34)

Κατά τα άλλα, και με βάση τα τούρκικα έγγραφα, ήδη από το 1535 το μετόχι Άγιος Ιωάννης στο Ορφάνι κατείχε γαίες, σπίτια, λιβάδια, αμπελώνες, και πλήρωνε στους Τούρκους ετήσιο φόρο 865 άσπρα, το 1568 φερμάνι του Σελίμ Β΄ κατοχύρωνε από κάθε άποψη τα δικαιώματα και την περιουσία του μετοχίου, και παλαιότερα, το 1535, άλλο φερμάνι όριζε να μην επεμβαίνουν οι κυβερνητικοί αδικώς στα εσωτερικά του μετοχίου. Το 1548 το ιεροδικαστήριο επιτρέπει στον μοναχό Ματθαίο να μεταβεί στο Ορφάνι για να λάβει τα απαραίτητα υλικά για την κατασκευή δύο φρεατίων στο μετόχι της Μονής στην Λήμνο. Πιθανώς να υπήρχε, κοντά στον Πύργο της Απολλωνίας (στην Κάρυανη) εργαστήριο για μολόπετρες. Σημαντικό είναι να πούμε ότι το 1566 - 1567 το μετόχι είχε αυξήσει σημαντικά τα έσοδα του από δωρεές Χριστιανών της περιφέρειας Ορφανίου, γι' αυτό και οι μοναχοί δέχθηκαν να πληρώνουν φόρο 2500 άσπρα ετησίως, αντί 1500 άσπρων. Το 1621 οι μοναχοί του μετοχίου κατέβαλαν 7.000 άσπρα στον Χουσεΐν τζελεμπί ως φόρο κατ' αποκοπή. Αλλά το μετόχι είχε και άλλες δοσοληψίες με τους Τούρκους: το 1627 είχε παρέμβει για την απελευθέρωση των Οθωμανών Αχμέτ και Ηλιάς, κατοίκων Καβάλας, για την απελευθέρωση τους από ληστές. Το 1733 το μετόχι είχε προβλήματα με την Οθωμανή Ρουκιέ Χανούμ, κάτοικο Πραβίου, που είχε διώξει τους μοναχούς ισχυριζόμενη ότι τα κτήματα του μετοχίου τα έχει κληρονομιά από τον πατέρα της, φερμάνι του Μαχμούτ όριζε να είναι ανενόχλητοι του λοιπού οι μοναχοί. Σε άλλο φερμάνι του Μαχμούτ Άγιος, του έτους 1733, αναφέρονται λεπτομερειακά τα περιουσιακά στοιχεία του μετοχίου, τα προϊόντα του, τα σύνορά του στο Ορφάνι, στον Στρυμόνα, στην Κάρυανη, τα κτήματα του με τις τότε ονομασίες και που σήμερα έχουν αλλάξει (Πλάκα, Καβάκια, Φουρνούδια, Παλούκ ντερέ κ.λπ.). Το 1735 το μετόχι πλήρωσε «εις την Πόλην όπου ήχαν δανιακά παρμένα δια το Ορφάνη γρόσια 200» - τα είχε πληρώσει ο ερχόμενος από την Μόσχα προηγούμενος Σεραφείμ (Καδάς , Κώδιξ Ι. Μ. Διονυσίου, σ.5. Όλες οι υπόλοιπες πληροφορίες από το βιβλίο του Γ. Κ. Παπαζογλου, Μεταφρασμένα τούρκικα έγγραφα του μετοχίου Ορφάνη, της Μονής Διονυσίου του Αγίου Όρους).

Αθανάσιος Ε. Καραθανάσης, Ο κόλπος του Ορφανού και η περιοχή του σελ. 79-85.

<http://orfanikavalas.blogspot.gr>, agioritikesmnimes.blogspot.gr